

Żyndul, Jolanta

„Żydzi warszawscy 1939-1943”, Israel Gutman, Warszawa 1993 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 84/4, 539

1993

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

sprawowania władzy, polityka społeczna i gospodarcza, stosunek do kwestii żydowskiej i w końcu wcale nie tak proste kontakty z III Rzeszą i starania o uznanie węgierskiej suwerenności. Należy jednak zauważyć, że autorka znacznie oszczędniej potraktowała okres po wkroczeniu wojsk radzieckich, procesy przywódców uznanych za przestępców wojennych oraz działalność emigracyjną.

J.K.

Israel Gutman, *Żydzi warszawscy 1939-1943*, Oficyna Wydawnicza "Rytm", Uniwersytet Warszawski, Warszawa 1993, s. 583.

Omawiana praca została napisana ponad 20 lat temu po hebrajsku, przetłumaczona na angielski i od kilkunastu lat funkcjonuje jako klasyczna pozycja w obiegu naukowym Izraela, Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych. Tłumaczenie jej wprost z języka hebrajskiego przez Zofię Perelmutter należy w obecnych warunkach polskich do przedsięwzięć bardzo rzadkich.

Israel Gutman, który sam przeżył getto warszawskie i powstanie w 1943 r., jest profesorem historii na Uniwersytecie Hebrajskim i dyrektorem naukowym Instytutu Pamięci Yad Vashem. Jest jednym z nielicznych obecnie historyków znających języki potrzebne do badania problematyki związanej z historią Żydów w Polsce: hebrajskiego, żydowskiego i polskiego. Stąd wynika niezwykle cenna zaleta tej książki: wykorzystanie źródeł spisanych po hebrajsku i żydowsku, do których polscy historycy rzadko mają możliwość sięgać.

Getto warszawskie, największe, blisko 500-tysięczne skupisko Żydów w ogarniętej wojną Europie, posiada dość bogatą literaturę w języku polskim. Jednak, mimo wielu cennych prac monograficznych, historiografia w Polsce, poza pracą Ruty Sakowej "Ludzie z dzielnic zamkniętej", nie pokusiła się dotąd o pełną syntezę tego zagadnienia.

Na ponad 500 stronach tekstu Gutman wprowadza czytelnika w tragiczny świat getta, jego zagłady i walki. Daje obraz zarówno niemieckich działań prowadzących najpierw do izolacji Żydów w getcie, potem ich całkowitego wyniszczenia, jak i reakcji społeczeństwa żydowskiego na te działania, procesów, które w tym społeczeństwie zachodziły: od bierności i dezorientacji po narodziny postaw oporu wobec Niemców, postaw oporu, których uwiecznieniem było trwające blisko miesiąc powstanie w getcie wiosną 1943 r. Kładąc główny nacisk na organizowanie podziemia i prowadzenie walki autor mniej uwagi poświęca życiu codziennemu getta, jego ludzkemu, tragicznemu wymiarowi, nie dotykając prawie historii przeżycia kilku tysięcy Żydów po "aryjskiej" stronie.

Poszczególne etapy zagłady warszawskiego getta autor przedstawia na szerokim tle historycznym, w powiązaniu z etapami realizacji hitlerowskiego planu *Endlösung*. Te dwubiegunowe niemiecko-żydowskie relacje Gutman poszerza o trzecią stronę rzeczywistości — polską. Zapewne polemikę wśród historyków wywoła przedstawienie postaw Polaków wobec zagłady Żydów i powstania w getcie oraz kwestii pomocy.

J.Ż.

Zapiski opracowali: Jan Kancewicz (J.Kan.), Jerzy Kochanowski (J.K.), Anna Laszuk (A.L.), Henryk Samsownik (H.S.), Wacław Urban (W.U.), Jolanta Żyndul (J.Ż.).